

та прикладу педагог наголошував, що дітей неможливо виховати за правилами, необхідно привчати їх та укорінювати будь-які знання завдяки практиці кожного разу, як це стане можливим, і, якщо можна, то самим створювати відповідні ситуації [3, с. 76].

Водночас, Дж. Локк звертав особливу увагу на те, що для дітей характерне природне прагнення до вільної і різноманітної діяльності, в умовах якої і розкриваються їхні природні характери, нахили й здібності. Педагог неодноразово звертав увагу у своїх працях на необхідності спостереження за дітьми. Так, він радив батькам уважно спостерігати за своїми дітьми, задля того, щоб виявити їх схильності і виховувати у відповідності з притаманними дітям інтересами, а не примушувати до діяльності, яка тим не до вподоби [3, с. 102]. Він радив використовувати методи навчання, що були орієнтовані на розвиток позитивних емоцій дітей, їхньої активності та сприяли встановленню дисципліни у процесі навчання.

Міркування Дж. Локка спрямовані і стосовно проблеми навчання дитини правильно спілкуватися з оточуючими. Він зазначає, що, окрім виховання добропорядності й прищеплення хороших манер, дитину необхідно озброїти знанням звичаїв, уподобань, хитрощів, інтриг вищого світу. Вихованця слід навчити розбиратися в людях, розрізняти нещире зовнішнє і глибинну натуру людини, щоб той не сприймав одну річ за іншу, не піддавався спокусі до зовнішнього блиску, не ставився до оточуючих ні з надмірною довірливістю, ні з надмірною підозрлістю.

Разом з тим, слід відзначити негативне ставлення Дж. Локка до громадських шкіл. Він вважав за необхідне ізолювати майбутнього джентльмена від впливу грубої маси, від простих дітей. Це неприховане презирство Дж. Локка до простого люду особливо яскраво помітне в його записках про «Робітничі школи», в яких він пропонував створювати в кожній общині чи церковній парафії виховні заклади для дітей віком від 3 до 14 років батьки, яких просять підтримки у церкві щодо утримання їх дітей. Навчання основам ремесел, поширеним в конкретній місцевості, сприяло б вихованню в дітей працелюбності, добросовісної поведінки та слугувало б засобом утримання закладу.

Отже, мету і завдання виховання Дж. Локк трактував у широкому соціальному і філософському контексті взаємодії особистості і суспільства, висуваючи на перше місце становлення громадянина, формування характеру, моральних якостей людини, здатної реалізувати високі ідеали. Звідси можна зробити висновок, що більшість педагогічних ідей Дж. Локка були актуальними і прогресивними в минулому, і на наш погляд, можуть успішно застосовуватися сучасними педагогами та батьками у вирішенні багатьох проблем у вихованні підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки / за ред. М. С. Гриценка. Київ : Вища школа, 1973. 448 с.
2. Левківський М. В. Історія педагогіки : навчально-методичний посібник. Вид. 4-ге. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 190 с.
3. Локк Дж. Мысли о воспитании. *Хрестоматия по истории зарубежной педагогики* : учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов / под ред. А. И. Пискунова. Москва : Просвещение, 1981. 195 с.
4. Скринська О. Л. Дисциплінуюче виховання в педагогічній спадщині Джона Локка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2002. 20 с.

УДК 373.3(477.87) «1944-1991»

Лісіцькі М.С.,
магістрант спеціальності 013 Початкова освіта,
Мукачівський державний університет

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ДЛЯ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ ЗАКАРПАТТЯ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД

В умовах системних освітніх реформ, які відбуваються в нашій державі, набуває важливості питання кадрового забезпечення освітніх закладів. Насамперед, мова йде про необхідність переосмислення значущості професії вчителя, піднесення системи підготовки

на якісно новий рівень. Разом з тим, дедалі помітнішими стають суперечності на рівні кадрової професіоналізації, наприклад: «між зростаючими вимогами до професійного рівня сучасного вчителя та неповнотою реалізації в його підготовці принципу інтеграції освітньої інноватики та історико-педагогічних надбань; між потребою у контекстно-компетентнісній підготовці вчителя початкової школи та необхідністю врахування її національно-регіонального компоненту» [2, с. 140]. У нашому дослідженні ми звертаємося до надбань педагогічної спадщини в контексті підготовки вчителів початкових шкіл в полікультурному регіоні нашої держави – Закарпатті, яке тільки впродовж XX століття встигло перебувати в складі кількох держав, в кожній з яких функціонувала своя система підготовки вчителів, висувалися свої вимоги щодо її організації та змісту. Окреслена нами проблема була предметом наукових розвідок А. Бойко, В. Бондаря, О. Дубасенюк, О. Сухомлинської (теоретико-методологічні аспекти педагогічної освіти); Н. Дем'яненко, О. Дзевєріна, М. Заволоки, І. Кравченко (історія професійної підготовки вчительських кадрів в Україні); В. Гомонная, М. Талапканича, В. Росула (розвиток педагогічної освіти в Закарпатті)

Вперше на закарпатських землях питання професійної підготовки вчителів для народних шкіл розглядалося в законодавчому полі у 1868 р., після прийняття угорським урядом нового освітнього Закону XXXVIII «Про народну освіту». В історико-педагогічній літературі цей закон вживається як Закон Йозефа Етвеша на честь автора, тогочасного міністра культури й освіти Угорщини. Прогресивність закону полягала не тільки в контексті введення обов'язкової восьмирічної освіти, врегулювання підготовки кадрового потенціалу, організації та змісту освіти, але й в утвердженні прав національних меншин, які населяли Австро-Угорську імперію на рідномовну освіту. У прийнятому законі розділ «Учительські училища» був присвячений питанню організації та змісту підготовки вчителів початкових шкіл. Угорським урядом було організовано 20 вчительських училищ у різних регіонах угорської частини Австро-Угорської імперії [3, с.92-93]. На тогочасній території Закарпаття в цей час діяли три заклади фахової підготовки вчителів – Ужгородська учительська семінарія (з 1794 року), Ужгородська греко-католицька жіноча учительська семінарія (з 1902 року) та Мукачівська Угорська Королівська державна народошкільна семінарія (з 1914 року).

Після переходу закарпатських земель до складу Чехословацької республіки у 1919 р. й утворення в її складі адміністративно-територіальної одиниці Підкарпатська Русь спостерігалася позитивна тенденція в розширенні освітніх закладів [1, с. 43-44]. Підготовка педагогічних кадрів в Підкарпатській Русі продовжує здійснюватися у трьох семінаріях – двох в м. Ужгороді та одній в м. Мукачево. Але, враховуючи тенденцію до збільшення шкіл та кількості дітей школоповинного віку, зростає потреба у збільшенні кількості вчителів, яка ускладнювалося тим фактом, що вчителі з дипломами, виданими за часів Австро-Угорщини не допускалися до роботи в школах, а також було вкрай мало вчителів, які б були здатними до навчання русинською мовою. Чехословацьким урядом у перші роки приєднання Підкарпатської Русі вчителям, які не мали чехословацького громадянства або ж які мали дипломи вчителів для роботи в угорських школах, було заборонено працювати у школах. Під тиском громадськості та об'єктивної потреби у вчителях, все ж таки чехословацький уряд дозволив вчителям, які працювали за попередньої влади, пройти процедуру нострифікації своїх дипломів через складання іспитів з русинської мови й отримати право на викладання в русинських школах. Також у 1931 р. за підтримки «Народовецького учительського товариства в Ужгороді», шкільного відділу Цивільної управи Підкарпатської Русі та провідних педагогів краю, з'являється нова форма підготовки вчительських кадрів – екстернат на, про що зазначалося в Статуті курсів для екстернатної форми підготовки вчителів до іспитів зрілості в учительських семінаріях. Зокрема, передбачалося створення двох окремих курсів для підготовки вчителів-екстернів: дворічних – для осіб, які успішно закінчили чотири класи горожанської школи або гімназії; однорічних – для осіб, які вже мають вищу освіту або досвід роботи в школі [3, с. 143].

Після повернення закарпатських земель у 1939 р. до складу Угорщини під назвою «Підкарпаття» підготовка вчителів продовжує здійснюватися в діючих вчительських

семінаріях (дві в м. Ужгород та одна в м. Мукачево), але з'являється нова форма вдосконалення педагогічної кваліфікації, а саме обмін досвідом та стажування в іншомовному середовищі. Так, з цією метою управлінням освіти Підкарпаття були організовані літні курси в Будапешті. Загалом 400 русинських учителів брали участь у такій співпраці з метою вдосконалити мовну практику, вивчення історії та культури угорців, особливостей організації освіти та шкільництва. Натомість 43 вчителі з Угорщини взяли участь у курсах русинської мови в Ужгороді при греко-католицькій учительській семінарії [2, с. 145].

Зі встановленням радянської влади у Закарпатті після завершення Другої світової війни та приєднанням до Радянської України, вся система освіти була реорганізована за радянським взірцем. Це було притаманно і для системи підготовки вчительських кадрів. Так, ще в липні 1945 р. одну з семінарій з м. Ужгорода було перенесено до м. Хуст, щоб «полегшити навчання в семінаріях дітям Хустської, Волівської, Рахівської, Севлюської та Тячівської округ», а також у Мукачівській вчительській семінарії було відкрите відділення «по підготовці робітників дошкільного виховання» [3, с. 209]. Невдовзі вчительські семінарії були перейменовані в педагогічні училища. Ужгородське педагогічне училище ввійшло до структури новоствореного Ужгородського державного університету, Хустське педагогічне училище було перенесено до м. Мукачева. Відтак, підготовка вчителів для початкових шкіл Закарпатської області здійснювалася в Мукачівському педагогічному училищі. Мовою навчання стала українська мова. У період з 1982 по 1992 рр. тут здійснювалася також підготовка вчителів початкових класів для національних шкіл Закарпаття з угорською та румунською мовами навчання.

Після здобуття Україною незалежності педагогічна освіта Закарпаття, як і загалом в Україні, набула нових демократичних ознак, які призвели до смислових переорієнтацій у кадровій підготовці, зміни змісту підготовки вчителів, розробки галузевих стандартів, впровадження досягнень європейської педагогіки. Підготовка вчителів для початкових шкіл на сучасному етапі в Закарпатті здійснюється в ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Мукачівському державному університеті та Закарпатському угорському педагогічному інституті імені Ференца Ракоці II (м. Берегове).

Проведений нами ретроспективний огляд проблеми підготовки вчителів початкової школи в Закарпатті доводить, що зміст підготовки педагогічних кадрів, головним чином, визначається державною освітньою політикою.

Список використаних джерел

1. Закарпаття 1919 – 2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 720с.
2. Фізеші О.Й. Підготовка вчителів початкових шкіл в освітніх закладах Закарпаття: ретроспективний аналіз. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. Черкаси: ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2017. № 7.2017. 158 с. С.140 – 147.
3. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія. Ужгород: МДУ, 2015. 528 с.

УДК 371.71

Лупаренко С. Є.,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ В УКРАЇНІ (1990-ті рр.)

Упровадження заходів зі зміцнення здоров'я дітей протягом досліджуваного періоду передбачало організацію оздоровчої діяльності, проведення систематичних медичних оглядів дітей тощо.

Важливо зазначити, що протягом досліджуваного етапу проблема здоров'я постала в

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>